

TERRORISMI MINEVIK, OLEVIK JA TULEVIKUVÄLJAVAATED

ERIK MÄNNIK

„Anarhia on kuritegu kogu inimkonna vastu ning kogu inimkond peab liituma võitluses anarhisti vastu. Tema kuritegu peab saama samasuguseks rahvusvahelise õiguse rikkumiseks, nagu on piraatlus ning selline inimrõõvi vorm nagu orjakaubandus, sest see on neist veelgi suurem kurjus.”¹

Theodore Roosevelt, kõne „Olukorrast riigis”, 3. detsembril 1901. a (pärast president McKinley tapmist anarhistist terroristi poolt)

Sissejuhatus

2001. aasta 11. septembri sündmused veensid isegi asjatundmatut vaatlejat selles, et inimkond on jõudnud ajaloo perioodi, kus riikidele – ja isegi superriikidele – võidakse esitada vägagi ebatraditsioonilisi julgeolekuväljakutseid. Need võivad tuleneda nii rünnatavatest riikidest endist kui väljastpoolt ning neid võivad esitada nii üksikisikud, mitteriiklikud organisatsioonid kui mitmesugused liikumised.

Praegu, s.o 2007. a teises pooles, elame me maailmas, kus on käimas ulatuslik võitlus terroriga. Kas selline olukord, kus riigid seisavad silmitsi tõsise rahvusvahelise terrorismiohuga, on maailma ajaloos esmakordne? Kes on need terroristid ja mida kujutab endast see terror, millega võideldakse? Millised on meie eduväljavaated?

Need ja ka mitmed teised küsimused moodustavad käesoleva uurimuse aluse. See kirjutis on tervikuna kavandatud kui ülevaade terrorismi ajaloost, mõjususest, esinemissagedusest ja tõenäolisest tulevikust, kusjuures välja püütakse tuua eelkõige seaduspärasused, mida on terrorismi puhul täheldatud. Selline lähenemine peaks võimaldama küllalt täpselt hinnata terrorismi tõenäolist tulevikku. Uurimuse peamiseks huviobjektiks on terrori kasutamine mitteriiklike organisatsioonide poolt.

---

¹ *Autori tõlge.*

Käesolevas kirjatükis käsitletakse kõigepealt terrorismi mõistet ja antakse ülevaade selle määratlustest. Sellele järgneb ülevaade terrorismi ajaloost ning esinemissagedusest tänapäeval. Järgmine alapeatükk käsitleb terrorismi efektiivsust ning tegureid, mis seda mõjutavad (sh vaadeldakse ka juhtumeid, kus terroristid on kasutanud massihävitusrelva). Pärast seda kirjeldatakse terroriorganisatsioonide põhijooni ja vaadeldakse terrorivastase sõja olemust. Uurimuse viimases osas analüüsitakse terrorismi võimalikku arengut ning lõpus esitatakse mõned seisukohad terrorivastase tegevuse võimaluste kohta.

Terrorismi määratlemine

Terrorismi määratlemine on küll keeruline, kuid vältimatu eeldus sellest nähtusest parema arusaama loomiseks ning selle vastu edukaks võitlemiseks. Terrorismi määratlemine on keeruline mitmel põhjusel: kõigepealt on olemas palju erinevaid vägivalda kasutajaid, kes loodavad sel teel sisendada hirmu; sellist vägivallakasutust on õigustatud ja põhjendatud väga erinevalt; terrorismi on püüdnud määratleda mitmed erinevad organisatsioonid, kellest igatüül on olnud oma arusaam ja ka omad ametkondlikud huvid kindla määratluse eelistamisel. Seepärast ei olegi nii üllatav, et tänapäeval tuntakse enam kui 100 erinevat terrorismimääratlust.² Neist ülevaate saamiseks on otstarbekas alustada väikesest ajaloolisest ülevaatest.

Vägivalda kasutamine eesmärgiga sundida erinevaid isikuid, elanikkonna-gruppe, organisatsioone jms hirmutamise teel millegi tegemisest loobuma või vastupidi, sundida neid midagi tegema, on ilmselt sama vana kui inimkond. Niimoodi on vägivallada kasutanud erinevad riigid ja valitsejad väga pikka aega. Sõna *terrorism* ise pärineb ladinakeelsest sõnast *terrere*, mis tähendab *hirmutama*.

Rooma impeerium rakendas vägivallada indiviidide ristilöömisest kuni ulatusliku genotsiidini, et sundida nii üksikisikuid kui terveid rahvaid oma tahtele alluma. *Terrere* transformeerus *terrorismiks* Suure Prantsuse revolutsiooni ajal 1793.–1794. a, kui Maximilien Robespierre määratles terrorit järgmiselt:

---

² **Record, Jeffrey** 2003. Bounding the Global War on Terrorism. Carlisle Barracks: Strategic Studies Institute, US Army War College. P. 6. [Edaspidi *Record 2003*]

...[T]error pole midagi muud kui kohene, karm ja paindumatu õigluse kehtestamine ja seega on ta vooruse ilming; see pole niivõrd omaette põhimõte, kuivõrd demokraatia üldise põhimõtte rakendamise tulemus meie maa koheste vajaduste teenistusse.³

Seega käsitles Robespierre terrorit kui õigluse ilmingut ja nägi selle rakendamist lausa demokraatia ilminguna(!). Prantsuse revolutsioon saatis mõne kuuga giljotiini alla üle 20 000 inimese. Kaasaegsemad terrori kasutamise näited pärinevad natsi-Saksamaalt, stalinistlikust Nõukogude Liidust, Mao-perioodi Hiinast, Pol Poti Kambodžast ning mitmetest muudest diktatuuridest ja totalitaarsetest riikidest.⁴

Üksikisikud, mitmesugused mitteriiklikud organisatsioonid ja isikute grupid on samuti kasutanud vägivalda, et oma vaenlasi hirmutada ja oma tahte alla painutada. Juudi seelotid panid toime oma vastaste salamõrvu võitluses Rooma impeeriumi vastu, assassiinid tapsid ristsõdijaid, Guy Hawkes'il oleks peaaegu õnnestunud Briti parlamendi õhkimine 1605. a ning anarhistid on läinud ajalukku tippametnike ja riigipeade atentaatidega. Tõenäoliselt kõige laastavamate tagajärgedega terroriakti pani toime Serbia natsionalist Gavrilo Princip, kes lasi maha Austria ertshtertsogi Franz Ferdinandi, vallandades sel moel sündmuste ahela, mis viis Esimese maailmasõja puhkemiseni. 2001. aasta 11. septembri sündmused näitasid, et ka religioosse motivatsiooniga organisatsioonid on oma vastastele surve avaldamiseks valmis tänapäeval kasutama ulatuslikku vägivalda.

Need näited kirjeldavad vaid osa väga laiast vägivalda kasutajate, viiside ja eesmärkide spektrist, mida on seostatud mõistega *terrorism*. Näiteks võib väita, et Vene anarhistid ei püüdnud oma terroriga mitte lihtsalt tsaarirežiimile survet avaldada, vaid püüdsid tegelikult vallandada rahvaületoosuse selle vastu. See on täiesti õige väide ning iseloomustab hästi terrorismi kõikehõlmava määratluse leidmise keerukust.

Seetõttu ei ole kuigi üllatav, et 2007. a oktoobri seisuga puudus Ühinenud Rahvaste Organisatsioonil (ÜRO) terrorismi ametlik definitsioon. On ju küllalt keeruline leida kõigi terrorismiks nimetatavate sündmuste ühiseid jooni ja teha nende alusel üldistus, mis ei muutuks liiga kõrge üldistustaseme tõttu mõttetuks. Peamisteks takistusteks konsensuse leidmisel ÜRO-s on olnud riikide vägivallakasutuse hindamine ning terroristide ja vabades-

---

³ **Center for Defense Information.** A Brief History of Terrorism. 2003. <<http://www.cdi.org/friendlyversion/printversion.cfm?documentID=1502>>, (10.08.2007). (*Autori tõlge*)

⁴ **Mockaitis, Thomas R.** 2007. The "New" Terrorism: Myths and Reality. Westport, London: Praeger Security International. Pp. 19–21; **Record** 2003. P. 7. [Edaspidi *Mockaitis* 2007]

võitlejate vahele eraldusjoone tõmbamine.⁵ Terrorismi akadeemiline definitsioon iseloomustab öeldut hästi:

Terrorism on vägivalda korduva kasutamise meetod, mille eesmärk on tekitada hirmu. Seda kasutavad (pool)salaja tegutsevad isikud, riiklikud ja mitteriiklikud organisatsioonid, kes on ajendatud kuritegelikest, poliitilistest või isiklikest kaalutlustest. Seejuures – erinevalt salamõrvadest – ei ole vägivalda otsesed ohvrid terrorismi tegelikud objektid. Vägivalla otsesed sihtmärgid valitakse mõjutatava elanikkonna seast tavaliselt juhuslikult või spetsiaalselt (sümbol-tähendus) ning nad [sihtmärgid] toimivad kui sõnumi edastajad. Ähvardustel ja vägivaldal põhinevaid kommunikatsiooniprotsesse terroristide (nende organisatsiooni), (otseselt ohustatud) ohvrite ning põhisihimärkide vahel kasutatakse põhisihimärgi (auditooriumi) manipuleerimiseks, muutes selle hirmu, nõudmiste või tähelepanu sihtmärgiks sõltuvalt sellest, kas taotletakse hirmutamist, sundi või meediatähelepanu.⁶

Ameerika Ühendriikide (USA) valitsus on kogenud terrorismi määramisel analoogseid probleeme. Näiteks USA kaitseministeerium määratleb terrorismi järgmiselt:

[Terrorism on] ebaseaduslik ja läbimõeldud vägivalda kasutamine või sellega ähvardamine eesmärgiga tekitada hirmu. See on mõeldud valitsuse ja ühiskonna hirmutamiseks ja neile surve avaldamiseks mitmesuguste poliitiliste, religioossete või ideoloogiliste eesmärkide taotlemise käigus.⁷

USA kaitseministeeriumi terrorismimääratluse nõrgaks kohaks on asjaolu, et see katab küll kõikvõimalikud terroriteod, kuid ei erista neid piisavalt muudest vägivaldavormidest. Seepärast pole ehk nii üllatav, et USA valitsusasutused on välja töötanud kokku üheksa erinevat terrorismimääratlust.

Euroopa Liit (EL) käsitleb terrorismi kui tegevust, mis:

- taotleb elanikkonna hirmutamist;
- sunnib valitsusi või rahvusvahelisi organisatsioone astuma mingeid samme või nende astumisest hoiduma;

⁵ Mockaitis 2007. P. 2.

⁶ United Nations Office on Drugs and Crime. Definitions of Terrorism. 2007. <http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html>, (15.08.2007). (Autori tõlge)

⁷ Mockaitis 2007. P. 2. (Autori tõlge)

- destabiliseerib või hävitab mingi riigi või riikidevahelise organisatsiooni põhilisi poliitilisi, põhiseaduslikke, majanduslikke või sotsiaalseid struktuure.⁸

Neid eesmärgi võib saavutada erinevate ebaseaduslike tegevuste abil, mis ulatuvad üksikisikute vastu toimepandavatest rünnetest kuni ühiskonnale oluliste ressursivoogude katkestamiseni (ja/või vastavate ähvardusteni). Vastavalt ELi definitsioonile ei ole terrorism mingi kindel ideoloogia ega liikumine, vaid pigem meetod või taktika erinevate eesmärkide saavutamiseks.⁹

Meetodi või taktikana puudub terrorismil kindel ideoloogiline või poliitiline taust, mis võimaldab pisut vähendada segadust mõistete *terrorist* ja *vabadusvõitleja* eristamisel. Nii kutsuti näiteks Nõukogude okupatsiooni vastu Afganistanis võidelnud islamivõitlejaid vabadusvõitlejateks, kuid tänapäeval nimetatakse neidsamu al-Qaeda koos lääneriikide vastu võitlevaid mehi terroristideks. Võitlusmeetodi või taktikana tähistab termin *terrorism* erinevate hirmutekitamise meetodite kasutamist püstitatud eesmärkide saavutamiseks ning terroristid ja terroriorganisatsioonid on vastavalt inimesed ja organisatsioonid, kelle põhiliseks tegevusmeetodiks oma poliitiliste eesmärkide saavutamisel on sundimine hirmutamise teel. Terrorismi määratlemine taktikana tähendab, et ka vabadusvõitlejad võivad seda kasutada, ning seega pole mõisted *terrorist* ja *vabadusvõitleja* vastandid või siis vähemalt puudub nende vahel selge eraldusjoon. Peamine takistus terroristide ühemõttelisel eristamisel vabadusvõitlejatest on terrori kasutamise määra väljaselgitamine. Terroristidele on vägivalla kasutamine hirmutamiseks peamine tegutsemismeetod, kuid vabadusvõitlejatele mitte.

Teisest küljest võib väita, et terrorismi määratlemine hirmutekitamise taktikana tekitab terrorismi mõistmisel vähemalt sama palju probleeme kui mis tahes teine definitsioon. Terrorismi mõtestamine taktikana võib olla näiteks küsitav õiguskaitse või politoloogia seisukohast vaadatuna. Sellegipoolest piisab niisugusest määratlusest terrorismi kasutatavuse hindamiseks võitluses tunnetatud ülekohtu vastu ning tähelepanu tõmbamisel oma võitluse eesmärkidele. Teiste sõnadega – niisugune määratlus peaks olema piisav terrorismi ajaloo vaatlemiseks ning terrorismi tulevikuperspektiivide hindamiseks.

---

⁸ **Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism.** 2002. – Official Journal of the European Communities, 22 June, L164/3–7.

⁹ **EU Terrorism Situation and Trend Report 2007.** Hague: Europol. P. 9.

Terrorismi ajalugu ning terrorismi esinemine tänapäeval

Nii riigid kui mitteriiklikud organisatsioonid, isikute grupid ja üksikisikud on kasutanud hirmu oma relvana väga pikka aega ning ajaloolise nähtusena võib niisugune tegevus omada kindlat arenguseaduspära. Seega võib küsida: kas terrorismi arengus on selgelt eristatavad mingid staadiumid ja perioodid? Kas muutused ühiskonnakorralduses ja uskumustes ning murrangulised ajaloosündmused on põhjustanud selgelt eristatavaid tõuse ja mõõnu terrori kasutamises mitteriiklike organisatsioonide poolt?

David Rapoport on esile toonud rahvusvahelise terrorismi ajaloos neli perioodi. Esimene (anarhistlik) terrorilaine algas Venemaal 1880. aastatel ja kestis 1920. aastateni, teine (kolonialismivastane) terrorilaine algas 1920. ja lõppes 1960. aastatel, kolmas (uusvasakpoolne) terrorilaine algas 1960. aastatel ja lõppes 1980. aastatel ning neljas (religioosne) terrorilaine algas 1979. aastal ning kestab tänapäevani.¹⁰

Anarhistliku terrori laine sai alguse anarhistide sügavast rahulolematusest Vene ühiskonna reformide aeglusega ning arusaamast, et revolutsionääride varasemad katsed vallandada ülestõuse (ja seega kiirendada ühiskonnakorra muutmist) mitmesuguste kirjutiste levitamise abil olid ebaefektiivsed. Anarhistid arvasid, et ühiskond on seotud mitmesuguste käitumisnormide ja tõekspidamistega ning oma terroriaktidega püüdsid nad viimaseid sihi-kindlalt lõhkuda. Terroristid püüdsid sundida õiguskaitseorganeid vastama terroriaktidele meetoditega, mis õñnestaksid reegleid ja norme, mida valitsused väitsid end kaitsvat. Sellise disproportsionaalse reaktsiooni saavutamiseks muutsid terroristid oma vägivalda sihtmärkideks riikide tippametnikud ja riigipead. Riigi liigne jõukasutus pidi anarhistide arvates ühiskonda polariseerima ja viima ülestõusule. Terroriaktide toimepanemisel eelistasid terroristid dünamiiti ja tavaliselt hukkusid terroristid oma teo sooritamisel.

Anarhistliku terrori kõrgpunkt saabus 1890. aastatel, kuid atentaatide sooritamine jätkus ka pärast esimese terrorilaine üldist taandumist (st kuni 1940. aastateni). Seda perioodi kutsutakse atentaatide kuldajastuks ning sel ajal tapeti üks Euroopa riikide minister või riigipea iga 18 kuu jooksul.¹¹ Sel perioodil tehti ka pärast USA presidendi William McKinley tapmist 1901. a

---

¹⁰ **Rapoport, David C.** 2004. Four Waves of Modern Terrorism. – Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy. Eds. Audrey Kurth Cronin, James M. Ludes. Washington DC: Georgetown University Press. P. 47. [Edaspidi *Rapoport 2004*]

¹¹ **Shurkin, Joel** 1988. Robust Terrorism. – Whole Earth Review, Fall. <http://findarticles.com/p/articles/mi_m1510/is_n60/ai_6641070>, (15.07.2007).

esimene katse terroriga globaalselt võidelda. Paraku kukkus see läbi, sest riigid ei suutnud saavutada edukaks tegevuseks vajalikku konsensust.¹²

Kolonialismivastase terrori alguseks võib lugeda Versailles' rahulepingu allkirjutamist Esimese maailmasõja lõpus, kui lüüasaanud impeeriumite tükeldamist põhjendati vajadusega teostada rahvaste enesemääramisõigust. See õigus sai ka uut tüüpi terroriorganisatsioonide – nagu näiteks Iiri Vabariikliku Armee ning Palestiinas Briti vägede vastu tegutsenud juudi terroriorganisatsioonide – tegevuse õigustamise aluseks. Teise laine terrorikampaaniad toimusid üldjuhul territooriumitel, kus erinevad poliitilised probleemid muutsid koloniaalvägede väljaviimise keeruliseks ja aeganõudvaks. Just kolonialismivastase terrorismi laine ajal nimetati terroriste esmakordselt *valitsuse* terrori vastu võitlevateks vabadusvõitlejateks ning seda tegi Menachem Begin, juudi terroriorganisatsiooni Irgun juht aastail 1943–1948.

Teise laine terroriorganisatsioonid said ulatuslikku toetust erinevatelt etnilistelt kogukondadelt välismaal ning nad teostasid palju vähem atentaate. Teise laine organisatsioonide strateegia oli keerukam kui anarhistide oma: kõigepealt taotleti kohalike politsei jõudude elimineerimist ning nende asendamist koloniaalvägedega. Viimaseid peeti oskamatuks ning võimetuks terroristidega hakkama saama, kuid samas piisavalt vägivaldseks, et tekitada elanikkonnas ulatuslikku rahuolematust, mis pidi suurendama toetust terroristide eesmärkidele. Kolonialismivastase terrorilaine käigus muutus tavaliseks koloniaalvõimude vastu võitlevate terroristide nimetamine vabadusvõitlejateks.¹³

Uusvasakpoolse terrori esilekerkimine oli tugevasti mõjutatud Vietnami sõjast, mis paistis toetavat seisukohta, et moodsad riigid olid suhteliselt kaitsetud mitte eriti keerulise relvastuse ja taktika rakendamise ees. Paljud noored muutusid rahulolematuks olemasoleva poliitilise süsteemi suhtes ning nendest moodustusidki sellised organisatsioonid nagu Rote Armee Fraktion Lääne-Saksamaal, Brigade Rosse Itaalias ning Action Directe Prantsusmaal.

Kolmanda laine terroristide sihtmärkide valik meenutas suures osas anarhistide oma: taas kord rakendati väljapaistvate ühiskonnategelaste ja riigipeade suhtes vägivalda. Kolmanda terrorilaine ajal pandi toime ca 700 kaaperdamist, 1968.–1982. a toimus 409 pantvangivõtmist (951 pantvangiga) ning tapeti Hispaania ja Jordaania peaministrid, Itaalia endine peaminister Aldo Moro jt. Siiski oli erinevus anarhistide ja uusvasakpoolsete terroristide eesmärkide vahel suur. Kui anarhistid taotlesid ülestõusu ja teostasid terroriakte lootuses kutsuda esile riigi ebaproportsionaalset

---

¹² **Raport** 2004. Pp. 49–52.

¹³ **Raport** 2004. Pp. 53–54, 56.

reageeringut, siis uusvasakpoolsed terroristid peamiselt „karistasid” oma ohvreid mitmesugustel põhjustel. On tähelepanuväärne, et 1/3 kõigist terroristide sihtmärkidest moodustasid sel perioodil USA-ga seotud sihtmärgid.

Võitlus uusvasakpoolsel terroriga tõi kaasa varasemast palju ulatuslikuma rahvusvahelise koostöö. ÜRO võttis vastu rea konventsioone, mis keelustasid kaaperdamise, pantvangide võtmise ja terroristide finantseerimise. Sõna *vabadusvõitleja* ei olnud ÜRO-s enam populaarne. Seda hämmastavam on tõdeda, et Palestiina Vabastusorganisatsioon, kes oli kasutanud oma eesmärkide saavutamiseks terrorit, sai sel ajal ÜRO-s ametliku staatuse ning seda tunnustas rohkem kui 100 riiki.¹⁴

Religioosse terrorilaine keskmes on eelkõige islam. See laine sai alguse 1979. aastal, kui leidsid aset kolm sündmust: Iraani revolutsioon, Nõukogude Liidu sissetung Afganistani ja uue sajandi algus islamikalendris. Iraan ristis USA Suureks Saatanaks ning sõda Afganistanis aitas luua kogu araabia maailmast pärit islamivabatahtlike väljaõppe- ja indoktrineerimissüsteemi.¹⁵

Religioosse terrori esilekerkimine on kaasa toonud ka enesetaputerrorismi sagenemise ning 1995. a leidis aset ka terroristide teadaolevalt esimene suurem katse rakendada massihävitusrelva (MHR) väga suure hulga inimeste tapmiseks. Selle katse pani toime Aum Shinrikyo sekt Tokios. 1983. a ründasid Iraani poolt toetatud organisatsiooni Hezbollah enesetaputerroristid USA merejalaväe ja Prantsuse õhudessantvägede positsioone Liibanonis. Need rünnakud tõid kaasa arvukaid ohvreid, mõjutasid tugevasti neid riike oma vägesid Liibanonist välja viima ning innustasid Tamili Tiigreid kasutama enesetapurünnakuid nii ulatuslikult, et aastatel 1980–2001 korraldasid nad üle maailma aset leidnud 186 enesetapurünnakust 75 (s.o üle 40%).¹⁶

Nõukogude okupatsiooni lõpp Afganistanis ja Lahesõda tõid kaasa islamiterroristide põhivaenlase muutuse. Osama bin Ladenile ei olnud vastuvõetav, et 1991. aastast paiknes Saudi Araabias suur USA väekontingent, mille suhtes bin Laden arvas, et see tahetakse sinna jätta igaveseks.¹⁷ Bin Laden kolis peatselt pärast Lahesõda Saudi Araabiast Sudaani ning al-Qaeda muutus detsentraliseeritud organisatsiooniks põhieesmärgiga kaitsta islamiusku.¹⁸ Islamiterroristide tegevust on iseloomustanud soov oma

¹⁴ **Rapoort** 2004. Pp. 56–61.

¹⁵ **Rapoort** 2004. P. 61.

¹⁶ **Pape, Robert A.** 2003. The Strategic Logic of Suicide Terrorism. – American Political Science Review, No. 3. P. 343. [Edaspidi *Pape* 2003]

¹⁷ **Clarke, Richard A.** 2004. Kõigi vaenlaste vastu. Tallinn: Tänapäev. Lk 75–76, 153.

¹⁸ **Mockaitis** 2007. P. 54.

sihtmärke kindlasti hävitada (uusvasakpoolsed terroristid seda üldjuhul ei teinud). 11. septembril 2001. a toime pandud väga ohvriterikas terroriakt on sellise eesmärgi ilmekas näide.¹⁹

Rahvusvahelise üldsuse reaktsioon 11. septembri rünnakutele oli sama rabav kui rünnak ise. Rohkem kui 100 riiki osales otseselt või kaudselt rünnakus Talebani võimu all oleva Afganistani vastu.²⁰ Nii ulatuslikule toetusele vaatamata on edu Talebani kukutamisel ja al-Qaeda juhtkonna tabamisel olnud piiratud: mees, kes esitas väljakutse maailma ainsale superrriigile, s.o Osama bin Laden, viibis käesoleva artikli kirjutamise ajal (2007. a teisel poolel) endiselt vabaduses.

Mitmed autorid on kritiseerinud ja täpsustanud Rapoporti terrorismi ajaloo periodiseeringut. Näiteks Mark Sedgewick on sellega küll üldjoontes nõus, kuid ta on juhtinud tähelepanu asjaolule, et terrorismi esimene laine võis tegelikult alata Itaalias juba 1820. aastatel. Samuti on ta väitnud, et 1920. ja 1960. aastatel tegutses maailmas rohkem terroriorganisatsioone, kui tavaliselt mainitakse, ning et terrorismi leviku kiirust on enim mõjutanud edukaks osutunud tegutsemisstrateegiate õppimine ja omandamine teiste terroriorganisatsioonide poolt.²¹

Thomas Mockaitis on väljendanud arvamust, et kuigi Rapoport on välja toonud terrorismi olulised arenguperioodid, eksisteerivad siiski ka erandid, mis ei toeta niisugust periodiseeringut. Nii on mitmed uusvasakpoolsed terroristid määratlenud end teadlikult anarhistidena, kolonialismivastaste terroriorganisatsioonide tegevus muutus massiliseks alles pärast 1945. aastat (ja mitte pärast 1920. aastat) ning enamik religioosse terrorilaine rünnakuid on toime pannud ühe religiooni – islami – järgijad, mis eeldab sellele religioonile suurema tähelepanu pööramist. Lisaks peaks terrorismi ühe olulisema põhjusena arvestama ka ebastabiilsust.²²

Kokkuvõtteks võib öelda, et niisuguseid kriitilisi arvamusi peab terrorismi ajaloo käsitlemisel tingimata arvestama ning need iseloomustavad hästi terrorismi kui uurimisobjekti keerukust ja mitmetasandilisust. Teisest küljest ei ole tänapäevaks välja pakutud teisi samavõrd üldistavaid terrorismi periodiseeringuid ja seetõttu võib Rapoporti tööd lugeda käsitletavas valdkonnas teedrajavaks.

Olles välja selgitanud, et tänapäeval, s.o aastal 2007, on maailmas jõudu kogumas religioosne terrorism, on aeg heita pilk terrorismi käsitlevale statistikale. See võimaldab hinnata terrorismi esinemissagedust igapäevaelus ja tema üldist ohtlikkust.

---

¹⁹ Rapoport 2004. P. 63.

²⁰ Rapoport 2004. P. 64.

²¹ Sedgewick, Mark 2007. Inspiration and the Origins of Global Waves of Terrorism. – Studies in Conflict and Terrorism, No. 2. Pp. 97–112.

²² Mockaitis 2007. P. 38.

Olemasolevatest andmetest selgub, et ajavahemikus 1. jaanuarist 1968. a kuni 1. juulini 2007. a pandi maailmas toime 33 817 terroriakti, mis nõudsid 51 128 inimese elu ning vigastasid 118 158 inimest. Neist 21 855 pandi toime 1. jaanuarist 2001. a kuni 1. aprillini 2007. a, kusjuures hukkus 38 204 ja sai vigastada 73 834 inimest. Aastas toime pandud terroriaktide arv kasvas 1740-lt (2001. a) 6664-ni (2006. a), hukkunute arv kasvas samal ajal 4579 inimeselt 12 073-ni (seejuures pandi enamik terroriaktidest toime Lähis-Idas ja Lõuna-Aasias).²³ Kõige enam inimelusid on nõudnud enesetaputerrorism: ajavahemikul 1980–2001 moodustasid enesetapurünnakud vaid 3% kõigist terroriaktidest, kuid need nõudsid kõigist samal ajal terroristide käe läbi hukkunutest 48%.²⁴

Esitatud arvud on küll suured, kuid sügavama arusaama loomiseks terrorismi ohtlikkusest tuleb neid vaadelda võrdluses muude inimelu ohustavate faktoritega. Jessica Wolfendale on väitnud, et 1000–7000 aastas terrorismi tagajärjel kaotatud inimelu on vaid väike osa 40 000-st *iga päev* nälga surevast inimesest, neist 500 000-st, kes aastas tulirelvade kasutamise tõttu kuritegudes hukkuvad, ning miljonitest, kes surevad igal aastal erinevate haiguste tõttu.²⁵

Thomas Mockaitis on käsitlenud terrorismiohu tõsidust ameeriklastele. Ta on esitanud andmed, mille kohaselt on keskmisel ameeriklasel üks võimalus 88 000-st hukkuda terroriaktis, üks võimalus 55 928-st hukkuda välgulöögi tõttu, üks võimalus 229-st saada surma kukkumise tagajärjel, üks võimalus 228-st hukkuda oma autos ning üks võimalus 211-st hukkuda röövkallale tungi käigus.²⁶

Terrorioht Euroopas on olnud samuti üsna mõõdukas. 2006. aastal pandi EL-is toime 498 terroriakti, kusjuures lõviosa neist tekitas vaid piiratud materiaalset kahju ja oli planeeritud nii, et vältida inimohvreid. EL-is pandi toime vaid üks (ebaõnnestunud) islamiterroristide rünnak (Saksamaal), mis pidi tekitama suuri inimohvreid, ning suudeti ära hoida üks terroriakt (Suurbritannias), millel olid samasugused eesmärgid. 706 isikust, kes peeti terrorismis kahtlustatavana kinni, kahtlustati seotuses islamistlike organisatsioonidega 257-t (36,4%). Prantsusmaa, Suurbritannia ja Hispaania olid

---

²³ **MIPT Terrorism Knowledge Base.** <<http://www.tkb.org/Home.jsp>>, (14.09. 2007). Andmed aastate 1968–1997 kohta sisaldavad vaid rahvusvahelise terrorismi juhtumeid, aastate 1998–2007 puhul aga nii USA-sisese kui rahvusvahelise terrorismi statistikat. Esitatud andmed sisaldavad ka Afganistanis ja Iraagis toime pandud terroriakte.

²⁴ **Pape** 2003. P. 346.

²⁵ **Wolfendale, Jessica** 2007. Terrorism, Security, and the Threat of Counterterrorism. – Studies in Conflict and Terrorism, No. 1. P. 77.

²⁶ **Mockaitis** 2007. P. 79.

terrorismist enim mõjutatud riigid EL-is. Eestis, Soomes, Lätis, Leedus, Ungaris, Slovakkias ja Sloveenias oli terrorioht EL-i riikidest madalaim.²⁷

Esitatud andmed viitavad sellele, et USA ja EL-i kodanikel on terrorismi-ohvriks sattumise tõenäosus suhteliselt madal – on see ju tunduvalt väiksem näiteks tõenäosusest surra välgulöögi tagajärjel. Sellegipoolest tuleb terrorismi käsitlemise puhul meeles pidada kaht asjaolu: (1) hirmu kasutamise relvana ei pea ohvreid tingimata tapma, vaid eelkõige kujundama sihtgruppi käitumist soovitud viisil; (2) esitatud andmed tuginevad minevikusündmustele ega võta kuigi täpselt arvesse võimalust, et terroristid võivad tulevikus toime panna uusi, oluliselt laastavamaid terroriakte, kasutades palju purustavamaid vahendeid.

Kui tulemuslik on terrorism?

Niisuguse küsimuse esitamine võib tunduda esitatud andmete taustal retoorikana, sest terrorism on nõudnud inimelusid ja kuigi see ei ole arenenud riikides surma põhjus number üks, kõneldakse ja räägitakse sellest palju. Jättes aga kõrvale terrorismi psühholoogilised ja emotsionaalsed efektid, on terrorismi kui taktika efektiivsuse hindamiseks vajalik vaadelda ka seda, mil määral on terroristidel õnnestunud riike sundida muutma nende poliitikat. Erinevad teadlased on otsinud sellele küsimusele vastust ja teinud üsna vastakaid järeldusi.

Vaadeldes kõigepealt, milliseid eesmärke on terroristid taotlenud ja milliseid strateegiaid nende saavutamiseks rakendanud. Andrew Kydd ja Barbara Walter on jõudnud mitmete huvitavate tulemusteni, käsitledes terrorismi kui kommunikatsiooniprotsessi, kus sõnumitele püütakse anda kaalu vägivalla kasutamise teel. Tuleb meeles pidada, et terroristid on alati nõrgem pool ja nad püüdleval oma eesmärkide saavutamise poole, veendes sihtgruppi selles, et nad suudavad ja on täis otsustavust panna sihtgrupp vastupanu osutamise eest kõrget hinda maksma.

Läbi aegade on terroristid püüdnud saavutada eesmärke, mis jagunevad viide põhikategooriasse: (1) poliitilise korra muutmine, (2) territoriaalse staatuse muutmine, (3) poliitika muutmine, (4) kontrolli saavutamine ühiskonna üle ja (5) *status quo* säilitamine mingis valdkonnas. Neid eesmärke on püütud saavutada strateegiate abil, mis jagunevad samuti viide põhikategooriasse: (1) kurnamine, (2) hirmutamine ja surve avaldamine, (3) provotseerimine, (4) rahumeelsete lahenduste blokeerimine ja (5) mõõdukamate poliitiliste jõudude kõrvaesurumine. Enesetaputerrorismi on samuti

---

²⁷ EU Terrorism Situation and Trend Report 2007. Hague: Europol. Pp. 14, 17, 26.

kasutatud nende strateegiatega elluviimiseks ning kuigi enesetaputerrorismi puhul võib ehk lugeda üksikisikute religioosset motivatsiooni irratsionaalseks, ei ole põhjust pidada irratsionaalseks organisatsioone, kes kasutavad niisuguseid terroriste oma eesmärkide saavutamiseks.

Pärast nimetatud eesmärkide ja strateegiatega analüüsi jõudsid Kydd ja Walter järeldusele, et terrorikampaaniatega õnnestumise oluline tingimus on olnud vajaliku informatsiooni olemasolu. Terroristidel peab olema selge arusaam sellest, kuidas oma sihtgruppi milleski veenda ning kuidas sihtgrupiga suhelda. Täpse informatsiooni olemasolust sõltub seejuures ka terrorivastaste strateegiatega õnnestumine. Uurimuse teine oluline järeldus puudutas ühiskonnakorda/riigikorda, mille vastu terror oli suunatud. Autorid järeldasid, et demokraatlik kord on terrorile oluliselt vastuvõtlikum kui teised poliitilised režiimid.²⁸

Robert Pape on väljendanud seisukohta, et terrorism – ja eriti enesetapu-terrorism – on efektiivne taktika püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Ka Pape'i arvates on terrorist nõrgem ja tema sihtmärk tugevam pool. Terroristide pühendumus kasutada vägivalda edastatakse sihtgrupile terroristide valmiduse kaudu oma eesmärgi nimel surra. Enesetaputerrorismi ohvrirohkus ja sellega kaasnevad suured purustused tugevdavad veelgi edastatavat sõnumit ja tekitavad uute vägivaldaktide ootuse, juhul kui riik jätkab vastupanu. Kui sihtmärgiks valitakse demokraatlik riik, on terroristidel suuremad võimalused saada mõõduka vastulöögi osaliseks, sest demokraatlikud riigid kasutavad jõudu üldjuhul mõõdukamalt. Niisugused mõõdukad vastumeetmed julgustavad terroriste vägivaldakte kordama. Siiski tuleb märkida, et terroristide surve riigile on tulemuslik vaid juhul, kui terroristid ise taotleavad mõõdukaid eesmärke ega püüa sundida riiki loobuma tema elulistest huvidest. Pape'i hinnangul saatis aastatel 1980–2001 edu (st riigid muutsid oma poliitikat) ligi 50% terrorikampaaniatest, mis kasutasid enesetaputerrorismi. Samal ajal olid riikide sõjalistest ja majanduslikest survekampaaniatest edukad vaid 30%.²⁹

Max Abrams analüüsis oma uurimuses 28 sellise organisatsiooni tegevuse tulemuslikkust, mille USA välisministeerium oli pärast 2001. aastat terroristlikuks kuulutatud. Ta leidis, et neil terroriorganisatsioonidel õnnestus saavutada oma 42 eesmärgist vaid kolm, mis võrdub vaid 7% eesmärkide saavutamiselega. Seejuures sõltus terroriorganisatsioonide edukus oluliselt sihtmärkide valikust: edukamad olid grupid, kes ründasid peamiselt sõjalisi ja poliitilisi sihtmärke (ning hoidusid tsiviilelanikkonna ründamisest). Niisugust suhet terroristide sihtmärkide ja terrori rakendamise tulemuslikkuse vahel saab seletada asjaoluga, et riigid kalduvad võrdsustama oma

²⁸ Kydd, Andrew H.; Walter, Barbara F. 2006. The Strategies of Terrorism. – International Security, No. 1. Pp. 50–52, 79–80.

²⁹ Pape 2003. Pp. 346–347, 349–351, 355.

tsiviilelanike ründamist terroristide sooviga hävitada kogu ühiskond ja selle väärtused. Sellised rünnakud viisid terroristide nõudmiste (mis tegelikult võisid olla üsna piiratud iseloomuga) ignoreerimisele, sest riigid käsitlesid terroriorganisatsiooni eksistentsiaalse ohuna. Eeltoodust tulenevalt leidis Abrams, et terrorism on surve avaldamiseks väga küsitav meetod ning seda ei saa kuidagi väga mõjusaks lugeda.³⁰

Niisiis, vahekokkuvõtteks võib öelda, et terrorismi edukus sõltub mitmetest muutujatest, milleks on piisava informatsiooni olemasolu, terroristide eesmärkide iseloom, sihtmärgiks valitud riigi poliitiline kord ning konkreetsed sihtmärgid, mida rünnatakse. Terror on nõrkade relv ja see on mõjus enamasti siis, kui riikide huvid konfliktiküsimuses ei ole põhimõttelise tähtsusega ega elulised ning terroristid ei ohusta ühiskonna põhiväärtusi. Niisuguste tingimuste puhul on leitud, et demokraatliku korraga riigid on paindlikumad ja valmivad muutma oma poliitilisi seisukohti.

Käsitletud uurimused ei toonud eraldi välja massihävitusrelvade kasutamise seotud terrorismi efektiivsust. Esmapilgul võib ju tunduda, et niisuguste eriti purustavate relvade kasutamine või nende kasutamisega ähvardamine aitab ka nõrgemal osapoolel tugevamale oma tahet peale sundida. Statistika näitab, et XX sajandil pandi kogu maailmas toime 18 terrorirünnakut, milles kasutati biorelva. Neis hukkus üheksa ja sai kannatada 985 inimest. Ajavahemikus 1970–1999 teostati USA territooriumil 12 terrorirünnakut, kus kasutati keemia- või biorelva ning mille tagajärjeks oli üks inimohver ja 772 kannatanut. Ehk kõige tähelepanuväärsema rünnakuga ajalukku läinud Aum Shinrikyo sekt püüdis korduvalt tsiviilelanikkonda rünnata botulismi, Siberi katku (antraksi), sariini ning sinihappega. Need rünnakud õnnestusid ainult osaliselt (võimalike ohvrite arv ulatus kümnetesse tuhandettesse), sest terroristidel puudus piisav oskusteave bio- ja keemiarelvade kasutamise kohta.³¹ MHRi kasutamise piiratud efekti võib seletada ka asjaoluga, et näiteks keemiarelvad ei ole üldjuhul nii hävitavad, kui neist arvatakse. Iraani-Iraagi sõjas põhjustasid need vaid 1% ning Esimeses maailmasõjas 5% kaotustest. Seejuures olid gaasimürgituse saanud sõduritel statistiliselt suuremad paranemisvõimalused kui tulirelvadega haavatud sõduritel.³²

Seega ei ole MHRi kasutanud terroristid olnud kuigipalju edukamad kui need, kes on püüdnud hirmutamise teel oma eesmarke saavutada. Kui arvesse võtta riikide tundlikkust ohtude suhtes oma põhiväärtustele ja

---

³⁰ **Abrams, Max** 2006. Why Terrorism Does Not Work. – International Security, No. 2. Pp. 51–56, 59–60.

³¹ **Carus, Seth W.** 1997. The Threat of Bioterrorism. – Strategic Forum, No. 127; **Rapoport, David C.** 1999. Terrorism and Weapons of the Apocalypse. – National Security Studies Quarterly, No. 3. Pp. 57, 59. [Edaspidi **Rapoport** 1999]

³² **Rapoport** 1999. Pp. 52–53.

ühiskonnale tervikuna, siis võib riigi vastus terroristide MHRi kasutamisele kujuneda väga ulatuslikuks ja dramaatiliseks.

Käsitletud seisukohad viitavad sellele, et terrorism ei ole väga efektiivne sunnivahend – tuginegu ta siis MHRi kasutamisele/sellega ähvardamisele või mitte. Selgub, et terrorism ei ole igapäevaelus kuigi sagedane nähtus ja arenenud riikide kodanike surmapõhjuste seas on see selgelt viimastel kohtadel, mis võib muljet terrorismist kui suhteliselt ebaefektiivsest vahendist veelgi tugevdada. Niisugune mulje võib aga petlik olla. Nimelt tuleb meeles pidada, et terrorism taotleb eelkõige hirmu sisendamist ning kogu maailmas valitsev mure terrorismi leviku pärast näitab väga selgelt, et terrori abil on õnnestunud inimeste meeli tugevalt mõjutada.

Terroriorganisatsioonid: kuidas al-Qaeda sobib ajaloost tuntud terroriorganisatsioonide kirjeldustega?

Terroriorganisatsioonide varasemad uuringud võib üldjuhul jagada kahte gruppi: (1) erinevate terroristide, nende organisatsioonide ja tegevusmeetodite kirjelduste (profiilide) koostamine; (2) terrorismi kui grupi-tegevuse uurimine eesmärgiga mõista grupidünaamikat ja -identiteeti ning ideoloogiat. Mõlemad uurimissuunad püüdsid identifitseerida eelkõige terroriorganisatsioonide nõrku külgi ja välja pakkuda võimalusi nende hävitamiseks. Niisugune lähenemine domineeris uusvasakpoolse ja rahvusliku taustaga terrorismi uurimisel 1970.–1980. aastatel³³ ning sellest ajajärgust pärinevad kirjeldused iseloomustavad üldjuhul ka praeguseid terroriorganisatsioone. Need olid suletud ja selge sisemise hierarhiaga grupid, kelle operatsioonid meenutasid oma läbimõelduse ning adekvaatse materiaalse ja finantsilise toetusega sõjalisi operatsioone. Niisuguste organisatsioonide näideteks on Iiri Vabariiklik Armee ja Palestiina Vabastusorganisatsioon, kusjuures viimane püüdis end ka tegelikult armeeks ümber kujundada³⁴, kuid ei jõudnud seda teha Iisraeli sissetungi tõttu Lõuna-Liibanoni.

Enamiku (s.o ca 90%) terroriorganisatsioonide keskmine statistiline eluiga ei ole ületanud paari aastat ning need, kes suutsid selle künnise ületada, kadusid tavaliselt aastakümne jooksul. Terroriorganisatsioonide olemast lakkamise peamised põhjused on olnud: (1) juhtide tabamine või hävitamine, (2) organisatsiooni liikmete põlvkonnavahetuse ebaõnnestu-

³³ **Cronin, Audrey K.** 2006. How al-Qaida Ends: The Decline and Demise of Terrorist Groups. – International Security, No. 1. Pp. 11–12.

³⁴ **Raport** 2004. P. 63.

mine, (3) terroriorganisatsiooni eesmärkide saavutamine, (4) terroriorganisatsiooni siirdumine poliitikasse, (5) üldsuse toetuse kadumine, (6) valitsuse repressioonid ja (7) terrorismi asendamine muude vägivaldavormidega. Kahtlemata on olemas organisatsioon, kes on üle elanud terrorilaine, mille käigus nad on esile kerkinud, ning on huvitav märkida, et nende seas on arvukalt just religioosse motivatsiooniga organisatsioone.³⁵

Al-Qaeda tundub kujunevat üheks niisuguseks väga elujõuliseks organisatsiooniks. Kuigi al-Qaeda muutis oma infrastruktuuri Afganistanis nähtavaks (ja seega ka haavatavaks) enne 11. septembri rünnakut, suutis ta ikkagi üle elada USA juhitud koalitsiooni rünnaku, mis taotles organisatsiooni juhtkonna hävitamist või tabamist, infrastruktuuri hävitamist, al-Qaedale varjupaiga võtmist ja temalt finantsvahendite konfiskeerimist.

Veelgi enam – kuigi al-Qaeda kaotas oma varjupaigad Afganistanis ja mujal, suutis ta jätkata terroriaktide ettevalmistamist ja läbiviimist. Al-Qaeda elujõulisusest, kohanemisvõimest ja aktiivsusest annavad tunnistust rünnakud, mis toimusid 20. novembril 2003. a Istanbulis, 11. märtsil 2004. a Madridis, 7. juulil 2005. a Londonis, 30. juunil 2007. a Glasgows jt.

On isegi väidetud, et al-Qaeda, mis ründas 2001. a Maailma Kaubanduskeskust, on lakanud eksisteerimast. See varem vägagi selge hierarhiaga organisatsioon, mille eesotsas oli viie erineva komitee tegevust kontrollinud bin Laden koos oma nõustajatega³⁶, on transformeerunud millekski, mida on nimetatud võrgustikuks, ühiskondlikuks liikumiseks või isegi rahvusvaheliseks mõjugrupiks. Selliseks käsituseks annavad alust al-Qaeda vägagi paindlikud tegevusmeetodid, mis meenutavad *auftragstaktik*'i, sest nad on pigem ülesandepõhised, kui tuginevad jäigale hierarhiale ja rangele planeerimisele.³⁷

Al-Qaedaat on võrreldud ka iseseisvate ja koostööd arendavate organisatsioonide kogumiga, kes jagavad sama ideoloogiat. Al-Qaeda üldnimetuse alla koondatud organisatsioon on vähemalt 24, nende liikmete arv on erinevatel hinnangutel kõikunud 5000–24 000-ni ning need organisatsioonid tegutsevad vähemalt 76 riigis.³⁸

Al-Qaeda areng algas pärast seda, kui bin Laden oli kolinud Sudaani ja loonud islamiorganisatsioonide võrgustiku. Islamirahvaste konverents, mis toimus Khartumis 1995. a, võimaldas al-Qaedale luua uusi sidemeid erinevate islamiorganisatsioonidega. See protsess kulmineerus 1998. a, kui bin Laden teatas, et on loodud *ülemaailmne juutide ja ristisõdijatevastane islami-*

---

³⁵ Cronin 2006. Pp. 13, 17.

³⁶ Mockaitis 2007. P. 54.

³⁷ Cronin 2006. P. 33.

³⁸ Lutz, James M.; Lutz, Brenda J. 2004. Global Terrorism. London, New York: Routledge. P. 82; Cronin 2006. P. 34; Mockaitis 2007. P. 55.

džihaad.³⁹ Pärast seda kui USA juhitud koalitsioon sundis al-Qaeda Afganistanist lahkuma, on al-Qaeda kasutanud järjest rohkem Interneti, et pidada sidet oma liikmete ja allorganisatsioonidega.

Al-Qaeda arengu kasuks ühiskondlikuks liikumiseks (mis on samm edasi organisatsioonide võrgustikust) räägib tõsiasi, et terroriaktides on hakanud osalema sõjalist ettevalmistust mitteomavad isikud. Briti julgeoleku-teenistuse endine juht leedi Eliza Manningham-Buller on öelnud, et tema alluvad jälgisid 2006. aastal 200 erinevat gruppi, kus oli kokku ligi 1600 liiget, kes planeerisid Suurbritannias või Suurbritanniale kuuluvatel aladel terroriakte või aitasid nende ettevalmistamisele kaasa. Pidevalt oli põhjaliku vaatluse all 30 erineva terroriakti ettevalmistamine. Terroristidel olid küll sidemed al-Qaedaga Pakistanis, kuid rünnakuid endid valmistasid ette Briti kodanikud. Kõige selle taustaks oli ca 100 000 Suurbritannias elava moslemi heakskiit 7. juulil 2005. aastal Londonis toime pandud terroriaktidele.⁴⁰ Esitatud arvud viitavad sellele, et al-Qaeda kasutab oskuslikult ära moslemitest immigrantide (eriti teise ja kolmanda põlvkonna) võõrandumist ja identiteediprobleeme lääne ühiskonnas. Al-Qaeda pakub neile noortele, kes on eemaldunud oma vanematest ja ühiskonnast, sõprust ja ühtekuuluvustunnet „kontaktsikute” kaudu.⁴¹ Noortega sidepidamiseks ja nende indoktrineerimiseks kasutatakse Interneti, samuti levitatakse sel teel juhtnõore terroriaktide toimepanemiseks.

Nõustudes väitega, et Al-Qaeda on muutunud millekski enamaks kui terroriorganisatsioon selle traditsioonilises tähenduses, saab kasutada mitmeid analoogiaid al-Qaeda arengu ja tegutsemise mõistmiseks. Näiteks on võimalik käsitleda al-Qaeda rahvusvahelise mõjugrupina. Rahvusvahelised mõjugrupid on sellised erinevates riikides toimivate gruppide ühendused, kes püüavad edendada mingeid ideid või läbi viia muutusi, ning neis võivad osaleda igasugused isikud, organisatsioonid vms.⁴² Nii võib al-Qaeda võrrelda näiteks organisatsiooniga Amnesty International. Mõlema organisatsiooni/mõjugrupi USA-vastane kriitika on käsitatav soovina võtta USA vastutusele kindlate tehtud/tunnetatud väärtegade eest. Seda tehes tugineb Amnesty International õigusnormidele ja häbistamisele, aga al-Qaeda ulatuslikule vägivallale. Veelgi enam – on isegi väidetud, et rahvusvahelise terrorismi, rahvusvahelise inimõiguste liikumise ja teiste maailmakultuuri osaks olevate rahvusvaheliste liikumiste üheaegne esilekerkimine on

³⁹ **Mockaitis** 2007. Pp. 55–56.

⁴⁰ **Johnston, Philip** 2006. Terrorists are recruiting in our schools, says MI5 boss. – The Daily Telegraph, 11 November.

⁴¹ **Cronin** 2006. Pp. 35–36.

⁴² **Asal, Victor; Nussbaum, Brian; Harrington, D. William** 2007. Terrorism as Transnational Advocacy: An Organizational and Tactical Examination. – Studies in Conflict and Terrorism, No. 1. P. 17. [Edaspidi **Asal, Nussbaum, Harrington** 2007]

tegelikult sama nähtuse erinevad küljed, mis erinevad üksteisest kasutatavate vahendite ja sihtgruppide mõjutamise meetodite poolest.⁴³

Al-Qaeda erinevus varasematest terroriorganisatsioonidest seisneb ka selle finantseerimises. Kui esimese kolme terrorismilaine puhul finantseerisid terrorismi etnilised kogukonnad ja terroristid ise finantseerisid end ka kuritegelikul teel (näiteks anarhistidest terroristid hankisid olulise osa finantsidest panku röövides),⁴⁴ siis al-Qaeda paistab selles küsimuses olevat küllaltki sõltumatu. Osa tema finantsidest tuleb Osama bin Ladenilt, kelle isikliku varanduse suuruseks hinnatakse 280–300 miljonit dollarit. Need summad on täiesti seaduslikult investeeritud ning saadud kasum jaotatakse varifirmade võrgustiku kaudu terroritegevuse toetuseks. Niimoodi hangitud raha täiendavad kõikvõimalike moslemite heategevuslike organisatsioonide abil kogutud summad.⁴⁵

Niisiis on al-Qaeda terroriorganisatsioonide seas vägagi silmatorkav erijuhtum. Ta on suutnud hämmastaval kombel üle elada paljudest riikidest koosneva koalitsiooni rünnaku ja muutuda globaalseks islamiliikumiseks, kes kasutab oma toetuse suurendamiseks oskuslikult ära moslemite rahulolematust ja identiteediprobleeme. Al-Qaeda on õppinud efektiivselt kasutama kõiki kaasaege ühiskonna vahendeid ja võimalusi järjest suurema hulga inimeste kaasamiseks oma tegevusse ning järjest tugevama surve avaldamiseks riikide valitsustele.

Globaalne terrorismivastane sõda: konflikt riikide ja organisatsioonide vahel või ideoloogiate kokkupõrge?

Üheksa päeva pärast rünnakut Maailma Kaubanduskeskusele pöördus USA president George W. Bush Kongressi poole järgmiste sõnadega:

*Meie sõda terrori vastu algab al-Qaedaga, kuid ei lõpe seal. See ei lõpe enne, kui kõik globaalse tähtsusega terrorigrupid on leitud, peatatud ja võidetud.*⁴⁶

See sõnavõtt (hoolimata oma ebamäärasusest sõja taotletava lõpptulemuse suhtes – terrorism on ju hirmu kasutamine oma eesmärkide saavutamiseks

⁴³ Asal, Nussbaum, Harrington 2007. Pp. 33–34.

⁴⁴ Rapoport 2004. Pp. 51, 54–55, 57.

⁴⁵ Kimberley, L. Tkachuk 2002. Terrorism's Financial Lifeline: Can It Be Severed? – Strategic Forum, No. 191. P. 4.

⁴⁶ Bush, George W. 2001. Address to a Joint Session of Congress and the American People, 20 September. (*Autori tõlge*)

ning seega on vägagi küsitav, kas on võimalik lõpetada kogu maailmas sellise taktika kasutamist) viis 2001. ja 2003. a sissetungini Afganistani ja Iraaki. 2007. aastaks on need konfliktid muutunud järjest ägenevateks sissivastasteks sõdadeks, mis on näidanud, et al-Qaeda võitmine/hävitamine on erakordselt keeruline ülesanne.

Terrorismivastase sõja kulg on USA juhtkonnas tasapisi süvendanud arusaama, et tegemist ei ole ainult füüsilise vastasseisuga, vaid ka ideede ja maailmavaadete konfliktiga. Niisugust arusaama väljendab USA 2006. a julgeolekustrateegia.

Algusest peale on terrorismivastane sõda olnud nii relvade kui ka ideede võitlus – võitlus nii terroristide kui nende mõrvarliku ideoloogia vastu. Lühikeses perspektiivis tähendab see sõjalise jõu ja muude riiklike vahendite kasutamist terroristide hävitamiseks ja tabamiseks, neilt varjupaiga ning mõne rahva valitsemise võimaluse võtmiseks, nende ligipääsu takistamiseks massihävitusrelvadele ning nende finantseerimisallikate äralõikamiseks. Pikas perspektiivis tähendab terrorismivastase sõja võitmine ideede lahingu võitmist, sest just ideed suudavad muuta kibestunud isikud mõrvariteks, kes on valmis tapma süütu inimesi.

Hoolimata sellest et terrorismivastane sõda on ideede sõda, ei ole see religioonide sõda. Rahvusvahelised terroristid, kes seisavad täna meie vastas, panevad uhke religiooni – islami – teenima oma vägivaldset poliitilist eesmärki: terrorismi ja õõnestamise teel totalitaarse impeeriumi loomist, mis eitab igasugust poliitilist ja usulist vabadust. Need terroristid moonutavad džihaadi ideed, et kutsuda üles tapma neid, keda nad käsitlevad usutaganejatena, s.o kristlasi, juute, hindusid ja muude usundite järgijaid ning neid moslemeid, kes terroristidega ei nõustu. Tõepoolest, enamik terrorirünnakuid on pärast 11. septembrit aset leidnud islamimaades ja enamik ohvreid on olnud moslemid.⁴⁷

Hoolimata süvenevast arusaamast, et terrorismivastane sõda on ideede võitlus, tundub esimene tsiteeritud lõik rõhutavat sõjalise tegevuse tähtsust terroristidevastases tegevuses. Sellist arusaama kinnitab USA kaitsestrateegia, kus on öeldud, et USA peab haarama strateegilise initsiatiivi võitluses terroristidega ega saa lubada neil rünnata esimestena (eriti praegusel ajal, kui massihävitusrelvad on levimas ebaseaduslikult). Sellest tulenevalt on USA

---

⁴⁷ **The National Security Strategy of the United States of America 2006.** P. 9. (Autori tõlge)

riigikaitsele esmatähtis riigi julgeolekuohtude kõrvaldamine.⁴⁸ Kas esimesena ründamine ja terroristidelt varjupaiga võtmine tähendab selliste operatsioonide nagu „Kestev vabadus” ja „Iraagi vabadus” arvu suurenemist ning kuidas täpselt USA juhtkond kavatseb kasutada jõudu ideede võitluse toetuseks, selgub edaspidi. On võimalik, et USA peab silmas eelkõige kurnamisstrateegiat: USA võib valmistuda pikaajaliseks sõjaliseks tegevuseks teatud tasemel lootuses veenda al-Qaeda radikaale selles, et USA-d ei ole võimalik vägivalla ja hirmutamise abil sundida järeleandmistele ega painutada oma tahte alla.

On väga keeruline ülesanne kõrvaldada moslemitest elanikkonna rahulolematuse põhjused ja hoida ära moslemite värbamine al-Qaeda poolt. Kuigi USA julgeolekustrateegia väidab, et terrorism ei ole vaesusega vältimatult kaasnev nähtus,⁴⁹ on vaesus märkimisväärne üleüldise rahulolematuse põhjus. Tõsiasi, et maailmas elab ligi kolm miljardit inimest vähem kui kahe euro eest päevas,⁵⁰ tähendab, et maailmas on suur hulk inimesi, kelle seast oma eesmärkide saavutamiseks piiramatut vägivaldat kasutavad terroristid võivad endale mõttekaaslasi leida.

Demokratiseerimisel kui terrorismivastasel strateegial tundub samuti olevat vaid küllalt piiratud edulootusi. Ajalugu on näidanud, et sellel ei ole olnud erilist mõju terrorismi vähenemisele ning nõrkade ja alles arenevate demokraatlike riikide olemasolu võib terrorismi levikule hoopis kaasa aidata.⁵¹

Eksisteerib ka teatav võimalus, et al-Qaeda levitav radikaalse islami versioon saab diskrediteeritud moslemite endi poolt: näiteks on teada vähemalt üks juhtum, kus prominentne islamiradikaal on oma vaateid islamile revideerinud ning leidnud, et need on vastuolus mitmete islami põhitõdedega. Niisuguse arvamuse avalikuks tulek on islamiradikaalide seas tekitanud vägagi tugevat vastukaja.⁵²

Eeltoodut kokku võttes võib väita, et kuigi globaalses terrorismivastases sõjas peetakse lahinguid ning riigid ja organisatsioonid võitlevad omavahel erinevatel sõjatandritel, on see konflikt oma olemuselt siiski ideede ja maailmavaadete kokkupõrge. Maailmas on väga suur hulk inimesi, kes elavad sügavas viletsuses ja kes võivad kinni haarata terroristide pakutavast võimalusest valada oma viha välja terroriakte toime pannes. Nii inimeste heaolu suurendamine kui ka agressiivse ja radikaalse ideoloogia diskrediteerimine on vägagi aeganõudvad ülesanded ning eeldades, et maailmas ei

---

⁴⁸ **The National Defense Strategy of the United States of America** 2005. P. 9.

⁴⁹ **The National Security Strategy of the United States of America** 2006. P. 9.

⁵⁰ **A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy** 2003. P. 2.

⁵¹ **Cronin** 2006. P. 43.

⁵² **Black, Ian** 2007. Violence Won't Work: How Author of 'Jihadists' Bible' Stirred up a Storm. – *The Guardian*, 27 July.

leia aset mingeid väga pöördelisi sündmusi, jätkub terrorismivastane sõda ilmselt väga pikalt.

Lähitulevik: kahanev või järjest ägenev religioosne terrorism? Milliseid strateegiaid saab selle vastu rakendada?

Käesoleva uurimuse peamiseks eesmärgiks on anda ülevaade terrorismi minevikust, olevikust ja tulevikust. Ülalpool näidati, et möödunud 120–130 aasta jooksul on terrorism läbi teinud neli arenguperioodi ning praegusel ajal domineerib maailmas religioosne terrorism. Terrorismi efektiivsust püstitatud eesmärkide saavutamisel on hinnatud erinevalt ning senini on terroristidel puudunud oskus kasutada MHR-i kõige efektiivsemal viisil. Al-Qaeda on praeguseks ajaks arenenud terroriorganisatsioonist liikumiseks, kes tegutseb enam kui 70 riigis ja ka küberruumis. Ta on üle elanud katsed teda sõjalisel teel hävitada, kohanenud uue olukorraga ning al-Qaeda mõju moslemitele Lääne-Euroopas on tugevnenud. Kas see tähendab, et me seisame Euroopas silmitsi järjest intensiivistuva terrorismiga? Millised võimalused on al-Qaeda võitmiseks?

Terrorismi ajaloos täheldatud seaduspärasuste alusel võiks oletada, et al-Qaeda hääbub koos religioosse terrori lainega järgneva 20 aasta jooksul (seda muidugi eeldusel, et al-Qaeda ise on traditsiooniline terroriorganisatsioon).⁵³

Teisest küljest on terrorismi ajalugu täis näiteid sellest, kuidas religioossed terrorigrupid on suutnud tegutseda väga pikka aega. Seesama ajalugu võimaldab lisaks väita, et Osama bin Ladeni füüsiline hävitamine ilmselt ei lõpetaks al-Qaeda tegevust – seda eriti nüüd, kui al-Qaeda on muutunud liikumiseks, kes tugineb suurel määral kohalikule initsiatiivile ja areneb selle kaasabil. Al-Qaeda on edukalt läbinud põlvkondade vahetused ning liikumises on aktiivsed teise, kolmanda ja isegi neljanda põlvkonna liikmed. Liikumise eesmärgid ning tegevusstrateegia on küllaltki selgelt sõnastatud, kusjuures eesmärgid on suures osas saavutamata ja poliitilistesse protsessidesse al-Qaeda lülituda ei püüa. Al-Qaeda tegevus on selgelt nähtav Iraagis ja Afganistanis ning viimases võib ta olla läbinud juba järgmise saamu oma evolutsioonis – ta võib olla muutunud täiemõduliseks vastupanuliikumiseks, millel on selged territoriaalsed ja poliitilised nõudmised.⁵⁴ 2006. a registreeriti al-Qaeda katse hankida tuumarelva valmistamiseks

⁵³ Rapoport 2004. P. 66.

⁵⁴ Cronin 2006. Pp. 39–46.

piisava rikastusastmega uraani,⁵⁵ mis suurendas üldist muret selle pärast, et al-Qaeda võib massihävitusrelva kasutades toime panna tõeliselt ohvriterikka terroriakti.

Võimalus pärssida al-Qaeda tegevust tema finantseerimise katkestamise teel tundub samuti olevat küllalt piiratud. Seda takistab kõigepealt tõsiasi, et ca 50% maailma finantsidest tsirkuleerib *off-shore*-finantssüsteemis, ning teiseks otsib al-Qaeda pidevalt uusi finantseerimisallikaid kuritegevuses osalemise abil (nt narkootikumide salakaubaveos).⁵⁶ Viimast soodustab Afganistani rekordiline oopiumisaak, mis peaks 2007. a moodustama 8200 tonni (2006. aastaga võrreldes 34% kasv).⁵⁷ Seega pole al-Qaeda finantse mitte ainult raske leida, vaid liikumine otsib pidevalt oma tegevuse rahastamiseks ka uusi allikaid.

Esitatud faktid näitavad, et olukord on väga tõsine. Al-Qaeda paistab olevat arenenud nii kaugele, et traditsioonilised terroriorganisatsioonide olemast lakkamise põhjused teda enam ei ohusta ning ta on omandanud pretsedenditu mõju ja vahendid. Võitlus selle liikumise vastu on muutunud konfliktist organisatsiooniga, kes taotles USA vägede lahkumist Lähis-Idast, konfliktiks ideede ja maailmavaadete vahel. On isegi arvatud, et praeguste arengusuundade kestmisel võib maailm halvimal juhul jõuda isegi uue maailmasõjani.

Millised vastutegevusvõimalused on niisuguses olukorras lääneriikidel? Kõige üldisemas plaanis peab terrorismivastane tegevus koosnema kolmest suurest tegevusvaldkonnast, milleks on (1) võimalike rünnakuobjektide kaitse tugevdamine ja riikide kriisilukorras funktsioneerimise tagamine; (2) otsene tegevus terroriorganisatsioonide vastu; (3) terroriaktide tagajärgede likvideerimine.⁵⁸ Nimetatud valdkondadest on käesoleva uurimuse kontekstis ehk kõige huvipakkavam teine tegevussuund, mis peaks näitama, kuidas ja milliseid meetmeid kasutades on võimalik rahvusvaheliseks liikumiseks kujunenud al-Qaeda tegevust piirata ja seejärel peatada. Kuna tegemist on nii suure valdkonnaga, et käesolevas kirjutises seda põhjalikult käsitleda pole võimalik, esitatakse alljärgnevalt mõned seisukohad, mis piiritlevad islamiradikalismi-vastase võitluse olemust.

Thomas Mockaitis on väljendanud arvamust, et kogu võitlust al-Qaedaga tuleks käsitleda kui globaalset sissivastast sõda. Kuna sissivastase sõja

---

⁵⁵ **Townsend, Mark** 2007. MI6 probes UK link to nuclear trade with Iran. – The Guardian, 10 June.

⁵⁶ **Cronin** 2006. Pp. 45–46.

⁵⁷ **United Nations Office on Drugs and Crime.**

UNODC Reports Diverging Trends Between Opium-Free North and Lawless South of Afghanistan. 2007.

<http://www.unodc.org/unodc/press_release_2007_08_27.html>, (30.08.2007).

⁵⁸ **Mockaitis** 2007. Pp. 91–93.

olemus taandub tegelikult valitsuse ja sisside vahelisele võitlusele elanikkonna toetuse pärast,⁵⁹ siis võitluses al-Qaeda vastu on küsimus selles, kummale poole kaldub maailma moslemite enamiku toetus. Niisuguse võitluse pidamiseks ja moslemite toetuse võitmiseks peab lääneriikide tegevus olema luurepõhine ja paindlik, austama seadusi ja kodanikuvabadusi ega tohi oma tegevuse põhiraskust asetada sõjalisele valdkonnale.⁶⁰

Kui rääkida konkreetsetest vastutegevusvõimalustest, siis üks neist peitub al-Qaeda kui Interneti teel oma tegevust koordineeriva ja küllaltki heterogeense liikumise olemuses. Audrey Cronin on leidnud, et senini on al-Qaeda vastu lubamatult vähe ära kasutatud tema valimatust ja halastamatust terroriaktide läbiviimisel. Suur osa al-Qaeda terroriaktide ohvritest on olnud moslemid ning selle tõsiasja teadvustamine lääneriikide moslemitest elanikkonnale võib oluliselt al-Qaeda diskrediteerida, sest tulevased terroristid võivad ohvrites hakata nägema oma lähedasi. Niisugune kontsentreeritud infosõda võimaldaks tekitada ja süvendada lõhet mõõdukate ning radikaalsete moslemite vahel. Teine al-Qaeda nõrk koht on tema heterogeensus. Lääneriigid võivad liikumises eksisteerivaid etnilisi ja usulisi erinevusi ära kasutada selleks, et teda killustada ja võimendada erimeelsusi. Kolmandaks tuleb lääneriikidel tõsiselt ümber hinnata oma arusaamad, mis puudutavad küberterrorismist ja küberruumist lähtuvat ohtu. Senised käsitlused küberruumi ohtlikkusest on olnud ebatäpsed, sest al-Qaeda puhul seisneb Internetist lähtuv oht eelkõige selles, et küberruum avab terroristidele suhtluskanali ja võimaluse oma finantse liigutada. Sellisena on Internet palju ohtlikum kui keskkond, milles võidakse rünnakuid tegelikult läbi viia. Seega tuleb palju enam keskenduda küberruumis toimuva jälgimisele ning vastavate võimete väljaarendamisele.⁶¹

Lõpetuseks võib öelda, et me elame unikaalses olukorras. Maailm pole kunagi varem olnud nii integreerunud ja üksikisikul pole ajaloos kunagi varem olnud nii palju võimalusi esitada julgeolekuväljakutseid tervele ühiskonnale. Kas ja kuidas me sellest olukorrast välja tuleme, sõltub sellest, kui ratsionaalselt ja selgelt suudame oma ressursse kasutada, kui võrd suudame üle olla hirmudest, mida terroristid püüavad võimendada ja levitada, ning mil määral suudavad riigid terrorivastases võitluses koostööd teha. Kui midagi dramaatiliselt ei muutu, seisab inimkonnal ees väga pikk konflikt ning selles pealejäämine nõuab suurt pingutust.

⁵⁹ **Kilcullen, David** 2006. Twenty-Eight Articles: Fundamentals of Company-Level Counterinsurgency. – *Military Review*, May-June. P. 103.

⁶⁰ **Mockaitis** 2007. Pp. 113–125.

⁶¹ **Cronin** 2006. Pp. 41–45.

Kirjandus

- Abrams, Max** 2006. Why Terrorism Does Not Work. – *International Security*, No. 2. Pp. 42–78.
- Asal, Victor; Nussbaum, Brian; Harrington, D. William** 2007. Terrorism as Transnational Advocacy: An Organizational and Tactical Examination. – *Studies in Conflict and Terrorism*, No. 1. Pp. 15–39.
- Black, Ian** 2007. Violence Won't Work: How Author of 'Jihadists' Bible' Stirred up a Storm. – *The Guardian*, 27 July.
- Bush, George W.** 2001. Address to a Joint Session of Congress and the American People, 20 September.
- Carus, Seth W.** 1997. The Threat of Bioterrorism. – *Strategic Forum*. No. 127.
- Center for Defense Information.** A Brief History of Terrorism. 2003. <<http://www.cdi.org/friendlyversion/printversion.cfm?documentID=1502>>, (10.08.2007).
- Clarke, Richard A.** 2004. Kõigi vaenlaste vastu. Tallinn: Tänapäev.
- Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism.** 2002. – *Official Journal of the European Communities*, 22 June. L164/3–7.
- Cronin, Audrey K.** 2006. How al-Qaida Ends: The Decline and Demise of Terrorist Groups. – *International Security*, No. 1. Pp. 7–48.
- EU Terrorism Situation and Trend Report** 2007. Hague: Europol.
- A Secure Europe in a Better World** 2003. European Security Strategy.
- Johnston, Philip** 2006. Terrorists are recruiting in our schools, says MI5 boss. – *The Daily Telegraph*, 11 November.
- Kilcullen, David** 2006. Twenty-Eight Articles: Fundamentals of Company-Level Counterinsurgency. – *Military Review*, May-June. Pp. 103–108.
- Kydd, Andrew H.; Walter, Barbara F.** 2006. The Strategies of Terrorism. – *International Security*, No. 1. Pp. 49–80.
- Lutz., James M.; Lutz, Brenda J.** 2004. *Global Terrorism*. London, New York: Routledge.
- MIPT Terrorism Knowledge Base.** <<http://www.tkb.org/Home.jsp>>, (14.09.2007).
- Mockaitis, Thomas R.** 2007. *The „New” Terrorism: Myths and Reality*. Westport, London: Praeger Security International.
- Pape, Robert A.** 2003. The Strategic Logic of Suicide Terrorism. – *American Political Science Review*, No. 3. Pp. 343–361.
- Rapoport, David C.** 1999. Terrorism and Weapons of the Apocalypse. – *National Security Studies Quarterly*, No. 3. Pp. 49–66.
- Rapoport, David C.** 2004. Four Waves of Modern Terrorism. – *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*. Eds. Audrey Kurth Cronin, James M. Ludes. Washington DC: Georgetown University Press. Pp. 46–73.
- Record, Jeffrey** 2003. *Bounding the Global War on Terrorism*. Carlisle Barracks: Strategic Studies Institute, US Army War College.
- Sedgewick, Mark** 2007. Inspiration and the Origins of Global Waves of Terrorism. – *Studies in Conflict and Terrorism*, No. 2. Pp. 97–112.
- Shurkin, Joel** 1988. Robust Terrorism. – *Whole Earth Review*, Fall. <http://findarticles.com/p/articles/mi_m1510/is_n60/ai_6641070>, (15.07.2007).

- The National Defense Strategy of the United States of America** 2005.
- The National Security Strategy of the United States of America** 2006.
- Tkachuk, Kimberley L.** 2002. Terrorism's Financial Lifeline: Can It Be Severed? – Strategic Forum, No. 191.
- Townsend, Mark** 2007. MI6 probes UK link to nuclear trade with Iran. – The Guardian, 10 June.
- United Nations Office on Drugs and Crime. Definitions of Terrorism.** 2007. <http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html>, (15.08.2007).
- United Nations Office on Drugs and Crime.** UNODC Reports Diverging Trends Between Opium-Free North and Lawless South of Afghanistan. 2007. <http://www.unodc.org/unodc/press_release_2007_08_27.html>, (30.08.2007).
- Wolfendale, Jessica** 2007. Terrorism, Security, and the Threat of Counterterrorism. – Studies in Conflict and Terrorism, No. 1. Pp. 75–92.

Erik Männik (PhD)

KVÜÕA strateegia õppetooli juhataja, professor